

Mellem kald og kamp - Yngre læger i 100 år

Møller, Jes Fabricius; Nexø, Sniff Andersen

Publication date:
2004

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Møller, J. F., & Nexø, S. A. (2004). *Mellem kald og kamp - Yngre læger i 100 år*. København: Maanedsskrift for Praktisk Lægegerning.

7. OK 81

Mellem kald og kamp
- Yngre Læger i 100 år

1. udgave, 1. oplag 2004

ISBN 87-7891-099-4

© Sniff Andersen Nexø, Klaus Larsen, Jes Fabricius Møller
og Yngre Læger

Overenskomstforhandlingerne og den efterfølgende konflikt i 1981 er en af de mest omdiskuterede begivenheder i sundhedsvæsenets nyere historie. De yngre lægers ugelange strejke blev kaldt superulovlig af statsministeren. Dertil kom at FAYL mistede en stor del af sin troværdighed og adskillige millioner kroner i bod.

»Overenskomsten i 1981 var rasende dyr. De yngre læger lod sig forgylde, og da der dengang var mangel på dem, arbejdede de over og tjente endnu mere.«

Af Jes Fabricius Møller

Lederartikel i Ekstra Bladet, 3. maj 1994

»Men man ligger som man har reddt. Det var nemlig de yngre læger som skød verdens bedste sygehusvæsen i sønk med en overenskomst i 1981, der lignede noget fra postterminalen, og som man stadig lider under.«

*Konsulent Tue Hein Sørensen,
Politikens kronik 29. november 1999*

1981-OVERENSKOMSTEN betød en afgørende omlægning af sygehusvæsenet og speciallægeuddannelsen. På afstand kan overenskomsten betragtes på to måder. For det første var den årsagen til, at der igen blev lægemangel i Danmark. For det andet betød den, at yngre læger fik ordnede arbejdsvilkår. Overenskomsten opfyldte langt om længe flere af de ønsker, der overhovedet havde motiveret dannelsen af Foreningen af Yngre Læger mere end 75 år tidligere. Forhandlingerne viste imidlertid også, at de givne institutionelle rammer var utilstrækkelige. Lægerne måtte vejen om ad en overenskomststridig strejke og noget nær en

sprængning af Den almindelige danske Lægeforening, før målet blev nået.

Enighed om 40-timers-ugen

Den altafgørende nyskabelse i 1981 var 40-timers arbejdsugen for yngre læger. Det interessante er, at det sådan set ikke var noget stridspunkt, for begge parter havde det med i deres overenskomstoplæg. Foreningens repræsentantskab havde vedtaget det som målsætning allerede i 1975, og i de følgende år var der ved en række forhandlinger opnået principiell enighed om emnet. Denne enighed nåede dog ikke at blive konkretiseret, og det opfattede de yngre læger som en urimelig obstruktion.

I januar 1981 var der 314 arbejdsløse læger i Danmark, en stigning på 18 procent i forhold til året før. Der var udsigt til store årgange af færdiguddannede fra universiteterne. Umiddelbart efter at januarkandidaterne kom til, var antallet af arbejdssøgende 560, mens det i marts måned var faldet til 503 og i september igen 314. Derudover havde 800-900 danske læger arbejde i Sverige, mens mange andre gennem årene var rejst så langt væk som til New Zealand for at få arbejde. Op mod 20 procent af lægerne arbejdede i udlandet, skønnede foreningen. De yngre læger tilbød lønnedgang under forudsætning af, at arbejdsløse kolleger kunne komme i arbejde. Det skulle ske ved at overarbejdsbetaling blev konverteret til nyansættelser, således at lønnedgangen svarede til arbejdstidsreduktionen. En skønnet gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på op til 60 timer skulle ned på 40. For at sikre, at uddannelsen stadig var lødig, var det et yderligere krav, at mindst halvdelen af de 40 timer skulle ligge i tidsrummet kl. 8 til 14.30 på hverdage, så de yngre læger kunne deltage i stuegang og konferencer, der er en væsentlig del af en yngre læges uddannelse. Kravet var slet ikke nogen nyhed, for det var blevet fremført i årevis af FAYL over for amterne.

Amtsrådsforeningen ønskede med indførelsen af 40-timers

”

Det er jo sådan, at inden for amtsrådene er det sygehusopgaverne, der fylder vort sind og tømmer vor kasse.

Alfred Bøgh, formand for Amtsrådsforeningen ved dens generalforsamling 1956.

ugen at bringe de yngre lægers overenskomst meget tættere på fx sygeplejerskernes overenskomst, der indebar en vagtfordeling med 3 x 8 timer pr. døgn. Det betød faste arbejdstider, faste rammer for lønudgifterne og en stram styring af arbejdsdagen. Medens FAYL havde lagt op til en justering af arbejdstidsbestemmelserne med henblik på arbejdsløshedsproblemet, var Amtsrådsforeningens oplæg i realiteten ensbetydende med en noget nær altomfattende omlægning af ledelses- og arbejdsforholdene på landets hospitaler.

Amtsrådsforeningens regnefejl

Forhandlingerne foregik centralt under Akademikernes Centralorganisation, AC, der var hovedorganisation for bl.a. jurister, økonomer, gymnasielærere, læger og psykologer. FAYL havde gennem længere tid forberedt forhandlingsoplægget, som var blevet diskuteret igennem i foreningen. Foreningens formand Jens Peter Steensen var velforberedt, men måtte pludselig sygemeldes i slutningen af februar måned. Bestyrelsens næstformand, Bernard Jeune, blev ny formand. Sygemeldingen var reel og ikke en del af det taktiske spil, og som sådan var der tale om et meget uvelkomment afbræk, der ikke fremmede forhandlingernes fredelige afvikling.

Mens de øvrige hovedorganisationer midt i marts 1981 på nær enkelte faggrupper havde fået deres overenskomster på plads, fortsatte forhandlingerne under AC uden resultat. Den 24. marts brød de sammen, ikke mindst pga. modstanden fra de yngre læger mod et kompromis med Amtsrådsforeningen. Der var den klare opfattelse i FAYL, at der var tale om et diktat snarere end et produktivt forhandlingsoplæg. Amtsrådsforeningen med formand Per Kaalund i spidsen var naturligvis mere end villig til at tilbyde en stor lønnedgang, der endog var større end arbejdstidsreduktionen. Amtsrådsforeningen var under ingen omstændigheder indstillet på at øge lønsummen på hospitalsområdet, der slugte en stadig større del af det samlede of-

fentlige sundhedsbudget. FAYL's forslag betød ganske vist en lønnedgang for den enkelte læge, men ikke et fald i den samlede lønudgift til underordnede hospitalslæger. Det skulle senere vise sig, at Amtsrådsforeningen havde regnet endog meget galt, idet det skitserede forslag blev meget dyrt for sygehusene.

Derudover ville Kaalund ikke garantere, at halvdelen af arbejdstiden kunne ligge i dagtimerne. Det afgørende forslag om vagtplaner med treholdsskift blev afvist af de yngre læger med henvisning til, at de eksisterende døgnvagter langt bedre sikrede kontinuiteten i patientbehandlingen og kvaliteten i uddannelsen. Et forsøg med treholdsskifte på Hvidovre Hospital viste ifølge en lægelig vurdering, at denne vagtfordeling var til skade for både patientbehandlingen og de yngre lægers uddannelse. Endelig var de yngre læger bekymrede over et forslag om, at de ikke længere skulle ansættes på de enkelte afdelinger, men kun på et hospital eller i et hospitalsvæsen. Forslaget kunne indebære, blev det befrygtet, at yngre læger kunne tvinges til at arbejde på afdelinger, der ikke hørte til deres speciale, igen til skade for både patienternes helbred og lægernes uddannelse.

Konflikten skærpes

Den 31. marts varslede arbejdsgiverne en lock-out fra 1. maj på store dele af AC-området. På hospitalerne drejede det sig om kirurgiske afdelinger og narkoseafdelinger. Det udløste omgående protestaktioner, punktstrejker og faglige møder på landets sygehuse. Den 1. april var ca. 80 sygehuse berørt af faglige møder af kortere eller længere varighed.

Forhandlingerne fortsatte i forligsmandsinstitutionen under ledelse af forligsmanden, civildommer C. Ove Christensen. FAYL følte sig i bogstavelig forstand sat uden for døren, mens AC og Amtsrådsforeningen forhandlede, og da forligsmandens mæglingsforslag forelå midt i april, betragtede de yngre læger det som en afskrift af arbejdsgivernes forhandlingsudspil.

En 40 timers arbejdsuge var forudset i forslaget, men kun

Foreningens formand, Bernard Jeune, blandt demonstranter. Selvom bestyrelsen gjorde alt for at lægge det officielle ansvar for konflikten fra sig, var der ingen tvivl om, at de enkelte bestyrelsesmedlemmer havde stor sympati for de aktionerende. (Foto: Finn Svensson)

som et gennemsnit over flere uger. Mæglingsforslaget indeholdt også en bestemmelse om, at halvdelen af arbejdstiden skulle ligge i dagtimerne, men vel at mærke i tidsrummet kl. 6 til 18. Ved at udvide dagtjenesten håbede sygehusejerne at forbedre udnyttelsen af sygehusenes kapacitet.

AC's formand, Per Udsen, der også var læge, fortæller i et tilbageblik på begivenhederne, at »millionerne nærmest rullede hen over bordet i forligsinstitutionen for at få de øvrige AC-grupper med. Forhold, som havde været umulige at få rettet gennem mange år, blev pludselig ordnet.« Med andre ord forsøg-

te arbejdsgiverne at benytte forhandlingsfællesskabet som redskab til at få skovlen under de yngre læger, hvilket også lykkedes. Forligsmandens mæglingsforslag blev sendt til urafstemning blandt alle AC's medlemmer. Den 8. maj meddelte C. Ove Christensen, at et flertal på godt 55 procent af medlemmerne havde stemt ja.

Situationens generalstab

Ni tiendedele af de yngre læger deltog i afstemningen, og af dem stemte de 98 procent imod forslaget. Der var straks tvivl om afstemningsproceduren, bl.a. fordi forligsmanden ikke havde anvendt resultatet fra urafstemningen i DJØF. Ca. 40 procent af DJØF's medlemmer stemte imod mæglingsforslaget. Derimod anvendte han afstemningen i DJØF's bestyrelse, hvor alle 13 medlemmer stemte for. Var urafstemningen blandt jurister og økonomer blevet lagt til grund, ville det have betydet et samlet nej i AC, mente FAYL's næstformand, Mogens Hüttel. Afstemningsresultatet stod ved magt, selvom proceduren blev draget i tvivl. FAYL klagede til forligsinstitutionen, og Venstresocialisterne tog sagen op i Folketinget, begge dele forgæves. Det var kun dele af venstrefløjen, der kunne mobilisere solidaritet med lægerne. SF'eren Lilli Gyldenkildes udlægning af sagen er karakteristisk for politikernes generelle forståelse af sagen. Hun fortæller i sine erindringer om det lobby-arbejde, der blev udført af de yngre læger:

»Så [...] havde vi de dér yngre læger rendende i deputationer hele tiden [...] Åh, de kunne stå i timevis og fortælle om, hvor forfærdeligt det var at være yngre læge, når man også var familiefar, og hvad ved jeg. [...] Udgangen dengang blev, at jeg stemte imod indgrebet sammen med mit parti. Det blev ikke nødvendigt for mig at tage opgøret, for det forlig, der blev strikket sammen, var i sig selv den rene elendighed. Og det har siden vist sig fuldstændig katastrofalt for hele sundhedssektoren. Så mens mine partifæller stemte imod, fordi de syntes, det var

synd for de yngre læger, så stemte jeg imod, fordi jeg syntes de fik det alt for godt.«

På dette tidspunkt var FAYL's bestyrelse ikke længere den væsentligste kanal for medlemmernes utilfredshed, og dens offentlige appeller om ikke at aktionere var forgæves.

Der var blandt de underordnede hospitalslæger blevet dannet en hemmelig såkaldt koordinationsgruppe, en situationens generalstab. Den var en strategisk videreudbygning af de faglige komitéer, der havde dannet sig i løbet af foråret decentralt på sygehusene. Der havde fra februar måned været holdt mange faglige møder rundt om i landet. Hemmeligholdelsen var så effektiv, at personsammensætningen den dag i dag er stort set ukendt. Noget tyder dog på, at bestyrelsen spillede en slags dobbeltspil, idet den i hvert fald havde kendskab til koordinationsgruppens arbejde.

Initiativet udgik fra et uformelt møde i forbindelse med repræsentantskabsmødet den 22. april. Dets første mål var at påvirke de øvrige medlemmer af AC til at stille sig solidariske med FAYL. »Anden del af planen var oprettelsen af et landsdækkende organ, som skulle koordinere arbejdet omkring en aktion med afskrivelse af autorisationsretten, som man rundt omkring i landet var begyndt at forberede. Tanken om en afskrivelse af autorisationsretten var opstået som et ønske om på en enkel, men opsigtsvækkende og slagkraftig måde at fortælle befolkningen, politikerne og Amtsrådsforeningen, at det danske sygehusvæsen ikke ville kunne komme til at fungere rimeligt til skade for en forsvarlig patientbehandling, såfremt det nye system blev indført«, som det hedder i en efterfølgende anonym redegørelse for handlingsforløbet. Koordinationsgruppen organiserede et kontakt- og informationsnetværk. Hvert medlem af landskoordinationsgruppen havde kontakt til et par amtslige kontaktpersoner, som igen formidlede kontakten til hvert sygehus. På den måde kunne informationer og retningslinier samordnes.

Foreningen hægtes af

Foreningens rolle i dette spil var i høj grad bestemt af, at den måtte undgå et formelt ansvar for en ulovlig konflikt. Der hersker kun meget lidt tvivl om, at de individuelle bestyrelsesmedlemmer var de første til at forstå deres kollegers frustrationer. Nogle af dem har måske endda under hånden opfordret til aktioner, men som ansvarlig forhandlingspartner kunne de ikke tage ledelsesansvaret for ulovlige faglige aktioner på sig. De var under et stort pres fra de øvrige fagforeninger under AC, der ikke mente, at de yngre lægers krav berettigede en storkonflikt blandt offentligt ansatte akademikere. Heller ikke hos DADL var der begejstring. Den daværende formand for DADL, Erik Holst, havde i en tale til de yngre kollegers repræsentantskabsmøde den 18. februar advaret om, at deres overenskomstoplæg var vovet, og han mindede dem om, at Moses i sin tid havde ført jøderne over det Røde Hav, ikke ud i det. Holst vurderer i dag, at Lægeforeningen var kommet tæt på en sprængning, da store dele af foreningens medlemmer fandt aktionen i strid med god lægelig adfærd.

Samme dag, som forligsmanden offentliggjorde resultatet af urafstemningen, blev der indleveret tre kasser til Sundhedsstyrelsen. De indeholdt 4363 yngre lægers frasingelser af deres autorisationer gældende fra mandag den 18. maj og ugen ud. De var indsamlet ved hjælp af landskoordinationsgruppens netværk. At deponere autorisationen var den eneste mulighed for at løse sig fra lægeløftet i kortere eller længere tid, dvs. at strejke uden at pådrage sig strafansvar. Den paragraf i lægeloven, der hjemlede aktionen, var dog indført af helt andre grunde end problemer med overenskomsten, nemlig af hensyn til læger med misbrugs- eller helbredsproblemer.

Medicinaldirektøren, Søren K. Sørensen, ville kun godkende individuelt begrundede frasingelser. Han mente, at de godt 4000 læger gjorde sig skyldige i overtrædelser af ikke alene lægeloven men også straffelovens § 250, der taler om fængsel i op til

otte år for at hensætte en anden i hjælpeløs tilstand. De færreste har siden for alvor anfægtet den juridiske lødighed i medicinaldirektørens vurdering, men i praksis stod frasigelserne ved magt, og alle var klar over, at der var lagt op til konflikt i uge 21. De tjenestemandsansatte overlæger, som udgjorde ca. en fjerdedel af de sygehusansatte læger, skulle nu til at varetage alle vagter og behandlinger. Alle ikke-akutte funktioner blev langsomt neddroset i løbet af uge 20, patienter blev sendt hjem, og der blev forberedt et nødberedskab. Det var planen, at nødberedskabet skulle hemmeligholdes, da det ville øge presset på amterne, men det slap ud til pressen, at det under ingen omstændigheder var planen at lade patienterne lide overlast under aktionen. Selvom dramaet dermed var noget nedtonet, nød konflikten betydelig opmærksomhed.

Forkælede klynkehoveder

Der var strejke blandt typograferne i København, så Berlingske Tidende og Politiken udkom ikke i dele af foråret og sommeren 1981. Dagbladet Information var stort set ene om at repræsentere de yngre lægers synspunkter, mens de øvrige medier næsten enslydende bidrog væsentligt til den nationale forargelse over de yngre lægers aktioner. Jyllands-Postens overskrifter hjalp til at fremmane det generelle billede af lægerne som forkælede klynkehoveder, der af simpel grådighed så stort på hensynet til patienterne. »Reservelægerne har [...] taget patienterne som gidsler. [...] Det er ondt gjort«, som avisen skrev i en leder. Dagbladet Aktuelt's loyalitet var stadig på dette tidspunkt bundet til Socialdemokratiet. »Sjældent er en aktion blevet mødt med så ringe forståelse af befolkningen som lægekonflikten. Mens alle andre samfundsgrupper har accepteret, at vi er et samfund i krise, gælder dette ikke for lægerne«, skrev avisen i en redaktionel kommentar. De yngre læger var naturligvis forargede over, at solidariteten med arbejdstagerne var væk til fordel for sympatien med arbejdsgiveren, socialdemokraten Per Kaalund.

Dagbladet Børsen beskrev i en leder nogle reservelæger som »ophøjede, skatteyderbetalte læge-overmennesker«. Det skete i anledning af en arbejdsnedlæggelse på Amtssygehuset i Gentofte, hvor de yngre læger havde aktioneret i tre timer. Lederskribenten fortsatte med at opfordre til protest mod »den herskende hospitalslægeklasse« på vegne af dem, som med deres krop var udsat for »den slags rå læge-overgreb«. De yngre læger havde med andre ord vanskeligt ved at bryde igennem med det budskab, at det var synd for dem. Forgæves prøvede de yngre læger at overbevise offentligheden om, at overenskomsten ikke primært handlede om penge, men om kvaliteten af de yngre lægers uddannelse.

Med ryggen mod muren

De yngre læger havde derfor ryggen mod muren, da de faglige møder, protester og stedvise arbejdsnedlæggelser tog fart allerede fra den 11. maj. De havde ikke alene AC, Amtsrådsforeningen, regeringen og sågar Lægeforeningen imod sig, men også det meste af pressen og befolkningen.

Konfliktens første synlige resultat var, at FAYL på et bestyrelsesmøde den 8. maj diskuterede det formålstjenlige i at indgå i AC-samarbejdet. Som konsekvens meldte lægerne sig ud af AC. Det førte efter nogle uger til, at AC måtte se sig om efter en ny formand, da den hidtidige formand, Per Udsen, kom fra DADL.

Søndag den 17. maj mødtes repræsentanter for Amtsrådsforeningen og FAYL's bestyrelse igen uden resultat. Enhver genforhandling blev afvist af Per Kaalund med henvisning til, at afsluttede forhandlinger ikke kunne genåbnes. DADL's hovedbestyrelse besluttede at rette en henvendelse til landets statsminister, socialdemokraten Anker Jørgensen, som appellerede til de yngre læger om at udsætte strejken. Hans appel fik tilslutning af FAYL's bestyrelse. Men bestyrelsen havde som nævnt ingen myndighed over for sine medlemmer.

Mandag morgen den 18. maj gik nattevagten hjem, og så var

Fra en happening i foråret 1981. De yngre læger forsøgte forgæves at vinde offentlighedens forståelse ved at slå på, at dårlige forhold for lægerne også gav dårlig patientbehandling. Den almindelige opfattelse var, at lægerne var forkælede og at de havde taget patienterne som gidsler i forsøget på at skaffe sig endnu flere privilegier. (Foto: Lasse Nielsen)

landets sygehuse praktisk taget tømt for yngre læger. Konflikten, der kom til at vare det meste af uge 21, var en realitet. Der havde ved nogle af de tidligere overenskomstforhandlinger været varslet strejker, som aldrig blev til noget, men nu var det alvor.

Sygehusejerne havde juraen på deres side. Mæglingsforslaget var ved urafstemningen ophævet til overenskomst, og så var der ikke mere at komme efter. Statsminister Anker Jørgensen, der selv kom fra fagbevægelsen, kaldte konflikten »super-ulovlig«.

Viljen til kamp

Trods den tydelige mangel på sympati for de yngre lægers sag, var kampviljen manifest. Stemningen blandt de strejkende kan betegnes som euforisk. En af de aktive, Lars Hutters, beskrev 10 år senere begivenhederne med ordene: »Alle, som deltog i uge 21, tænker tilbage med en lystfølelse. Ikke kun fordi nye grænser blev overskredet, og nye venskaber dannet. Men først og fremmest fordi resultaterne blev skabt gennem egne aktiviteter og initiativer – på trods af Amtsrådsforeningen, på trods af AC – på trods af FAYL's bestyrelse.«

Den indbyrdes solidaritet var stor. Alene den massive afvisning af mæglingsforslaget dokumenterer den enighed, der herskede. Enigheden og euforien byggede på en stærk fælles vrede. Den havde antagelig tre hovedårsager. For det første var grundstrukturen i den gældende overenskomst i virkeligheden gammel. Den stammede fra midten af 1960'erne, da der havde været lægemangel. I 1970erne blev den afløst af arbejdsløshed, men det lykkedes ikke at reformere overenskomsten tilsvarende. Overenskomstforhandlingerne var i 1970'erne flere gange blevet afsluttet med status quo. I 1981 var der derfor - hos begge parter - akkumuleret et overtryk af utilfredshed, der nærmest måtte udløses i en aktion, uanset hvad. For det andet havde de yngre læger for manges vedkommende været studenter i en tid, da revolutionære teorier var hverdagskost og staten blev betragtet

som den naturlige fjende. Det var ideologisk legitimt at aktionere. I den konkrete sammenhæng kan det også have haft betydning, at svenske kollegaer strejkede næsten samtidigt. Adskillige har lagt vægt på, at FAYL's bestyrelse var venstreorienteret. Formanden Bernard Jeune var DKP'er og det samme var Morten Christy, som sad på den væsentlige post som redaktør af yngre lægers spalter i Ugeskrift for Læger. Flertallet af resten af bestyrelsen befandt sig et sted på skalaen fra socialdemokratiet til VS. Den konkrete argumentation fra bestyrelsens side og den meget brede opbakning blandt menige medlemmer tyder dog ikke på, at strejken bar fraktionens præg eller var partipolitisk motiveret. Også Mogens Sommer, foreningens direktør 1981-1985, afviser, at der bag konflikten lå tanker om revolution. »Det startede ikke militant fra yngre lægers side. Det var ikke FAYL, der skabte situationen, men Amtsrådsforeningen, der kom på afveje«, siger han i dag. »Vi blev pillet ud til særbehandling og kanøfling i virkelig ekstrem grad. Og alle forsøg på at få et normalt forløb omkring forhandlingerne i 1981 blev fuldstændig afvist. Nu skulle den store omlægning gennemtvinges. Det var dét, der skabte den stærke reaktion blandt de yngre læger, efterhånden som det gik op for medlemmerne, hvad det egentlig drejede sig om.«

Vredens årsag

Der kan også være andre end politiske motivfortolkninger. Professor, overlæge Erik Amdrup bemærker i sine erindringer, at FAYL's bestyrelse i høj grad var præget af læger, »som havde intet eller lidet vagtarbejde.« Amdrup mener, at især uddannelsen af kirurger led under den nye arbejdstidsbestemmelse, og at FAYL's bestyrelse pga. sin faglige baggrund ikke havde haft forståelse nok for nødvendigheden af et højt ugentligt timetal for at sikre en god uddannelse.

Uenighed parterne imellem kan for det tredje tolkes som et kultursammenstød. Arbejdsgiverne var indstillet på at gennem-

*En gadedemonstration
i Århus. (Foto: Lasse
Nielsen)*

føre et system, der betød en administrativ tilrettelæggelse af arbejdstiden for lægerne. Lægerne var opdraget i en arbejdskultur, der i praksis betød, at arbejdet blev tilrettelagt kollegialt og i vid udstrækning uafhængigt af sygehusledelsen. De nød med deres formands formulering beskyttelse mod »vilkårlig udnyttelse under arbejdsgivernes frie ledelse og fordeling af arbejdet«. Ledelse og fordeling af lægernes arbejde var med andre ord ifølge lægerne noget, som arbejdsgiverne skulle blande sig uden om. Arbejdsgiverne derimod mente at have et legitimt krav på netop at lede og fordele arbejdet. Det var baggrunden for deres ønske om at omskabe de yngre lægers overenskomst med forbillede hos sygeplejerskerne.

Ingen lig på bordet

Konflikten fik fast plads på forsiden af de aviser, der stadig udkom. »Uge 21« havde fra mandag morgen status af noget, der

var langt større end bare en arbejdsnedlæggelse. Overskrifterne udtalte frygt for kaos på landets sygehuse. De aktionerende læger udnyttede interessen ved happenings og demonstrationer. Offentligheden ventede i virkeligheden på det første offer, den første patient, der havde lidt overlast.

Overlæge Erik Nordentoft fra Odense Sygehus' skadestue opfordrede i en lettere sarkastisk tone fynboerne til at undgå at dyrke idræt, holde børn borte fra trafikken og i det hele taget leve mindre risikabelt. Kaos udeblev dog, og nødplanerne virkede. Der blev opretholdt et akut-beredskab. Aftaler om tilkald af aktionerende læger blev truffet og overholdt.

De yngre læger fik opbakning fra de ældre tjenestemandssatte kolleger, som var meget kritiske over for det foreliggende mæglingsforslag. Overlægerne brød sig naturligvis ikke om ulovlige arbejdsnedlæggelser på de afdelinger, som de havde ansvaret for. Efter flere dages uafbrudt vagt var flere af dem blevet møre. Men de kunne godt se grunden til aktionen. Formanden for overlægerådet i Århus Amt, Hugh Zachariae, mente, at det ville betyde en så stærk forringelse af de yngre lægers uddannelse og af patientbehandlingen, at det ville få alvorlige konsekvenser for sygehusvæsenet på længere sigt. Denne vurdering blev delt af DADL's hovedbestyrelse.

FAYL's bestyrelse kunne ikke bære selv det indirekte ansvar for konflikten. Et ekstraordinært repræsentantskabsmøde blev indkaldt ved hjælp af Danmarks Radio. Det besluttede natten til tirsdag at opfordre de 4400 aktionerende læger til at genoptage arbejdet straks. Strejken fortsatte imidlertid næsten uanfægtet. Tirsdag satte bestyrelsen sit mandat ind på en genoptagelse af arbejdet. Kun på enkelte afdelinger og sygehuse skete det, og som konsekvens trådte bestyrelsen tilbage med følgende kortfattede erklæring til offentligheden:

»I konsekvens af medlemmernes beslutning er Foreningen af Yngre Lægers bestyrelse onsdag trådt tilbage. Bestyrelsens afgående medlemmer forstår fuldt ud medlemmernes harme.«

Den afgående bestyrelse havde altså unddraget sig – eller i det mindste gjort et forsøg på at undslippe – det juridiske ansvar for konflikten og samtidig givet sin helhjertede støtte til de strejkende. Efter bestyrelsens afgang var FAYL kun repræsenteret gennem sit medlemskab af DADL's hovedbestyrelse, der herefter overtog rollen som forhandler.

Ny bestyrelse og kompromis

Der blev indkaldt til ekstraordinært repræsentantskabsmøde fredag eftermiddag. Samtidig afviste Per Kaalund fortsat en genforhandling af overenskomsten, men han ville gerne forhandle »retningslinier, der nærmere præciserer overenskomstens bestemmelser«, en formulering, der lod forstå, at så afvisende var han altså heller ikke. DADL's formand Erik Holst – selv tidligere formand for FAYL – mødte som forhandler, da lægerne tog kontakt til Amdsrådsforeningen natten til torsdag. Amdsrådsforeningen mente på sin side, at den var kommet de yngre læger i møde på de væsentligste punkter mht. arbejdstidsbestemmelser. Hermed var konflikten kommet et væsentligt skridt nærmere sin opløsning. Erik Holst siger i dag om disse forhandlinger: »Det lykkedes DADL's hovedbestyrelse mod alle odds at redde et særdeles gunstigt forhandlingsresultat ud af en håbløs situation, hvor FAYL's bestyrelse under den fungerende formand havde spillet sig selv helt ud af banen, sygehusvæsenet var gået i sort, og hvor DADL ikke havde skyggen af en formel forhandlingsret«.

Ved det tumultariske repræsentantskabsmøde fredag aften og nat blev Jens Parker – hidtidig formand for foreningens overenskomststudvalg – valgt til ny formand. Modkandidaten var Lars Hutters. Den nye bestyrelse kunne gå til arbejdet med et frisk mandat, som formelt set ikke var tynget af hverken det officielle eller det uofficielle ansvar for strejken. I praksis kastede strejken dog lange skygger over dens arbejde, som det vil fremgå af de følgende kapitler.

Tilnærmelserne mellem Amtsrådsforeningen og de yngre læger repræsenteret af DADL betød, at lægerne kunne vende tilbage til arbejdet uden at have tabt ansigt. Allerede hen imod ugens slutning løb strejken ud i sandet efter fem dages forløb. Aviserne kunne søndag meddele, at lægerne var vendt tilbage til arbejdet, og at situationen var ved at blive normaliseret på afdelingerne. Sundhedsstyrelsen havde ingen efterretninger om, at patienters liv eller førlighed havde lidt overlast under konflikten.

Åbningen ved DADL's mellemkomst var nok til, at foreningens nye bestyrelse indvilgede i at indgå fornyede forhandlinger og tage imod statsministerens tilbud om en drøftelse. I september kunne en aftale med Amtsrådsforeningen underskrives. Den blev godkendt af foreningens repræsentantskab. Til bestyrelsens fortrydelse underkendte en urafstemning denne aftale i begyndelsen af oktober, og man måtte tilbage til forhandlingsbordet med de udeståender, der blev forhandlet på plads i december med den såkaldte »fortolkningsaftale«. Den fastslog som det væsentligste, at halvdelen af de 40 ugentlige arbejdstimer skulle ligge i tidsrummet 8.00 til 16.00.

Prisen

Konflikten og overenskomsten blev dyr for begge parter. FAYL fik trods alle krumspring organisationsansvaret for konflikten og måtte betale en bod på 10 millioner kroner. Dertil kom den tabte arbejdsfortjeneste. Måske værre var det tab af troværdighed, som FAYL led, og som vil blive behandlet i de næste kapitler. Amtsrådsforeningen måtte sande, at overenskomsten betød en forhøjelse af de årlige udgifter til sundhedsvæsenet i omegnen af 400 millioner kroner allerede i 1982. Det oversteg selv nogle af de mest vidtgående beregninger, der var blevet foretaget af FAYL.

Mange i både FAYL og Amtsrådsforeningen havde gættet på, at aftalen ville udløse godt 400 nye stillinger. I maj 1981 var

der 4518 underordnede lægestillinger ved de danske sygehuse. Et år senere var tallet 6.099. Merbehovet var altså fire gange så stort som først skønnet. Jubelen var til at overse hos modparten, der ikke havde sine konsekvensberegninger på plads. Der var med amtssygehusdirektør i Århus Amt, N. Vinther Møllers ord tale om en »grov fejlvurdering fra Amtsrådsforeningens side, uden at grundlaget for det gale regnestykke nogen sinde er blevet opklaret.« Dette forbehold havde Vinther Møller allerede luftet under selve overenskomstforhandlingerne. Det kostede ham jobbet. Amtsrådsforeningens løndirektør, Karlo Hansen, som sad med ansvaret for konsekvensberegningerne måtte også senere gå af.

- - -

Kilder:

Ugeskrift for Læger, Jyllands-Posten, Information, Aktuelt, Børsen

Erik Amdrup, Som jeg så det – en kirurgs tilbageblik, Kbh. 1998

Lars Hutters, »5 dage som rystede Danmark«, Ugeskrift for Læger, 6. maj 1991

Kristian Hvidt, Amter og amtsråd – de første 150 år, Amtsrådsforeningen 1991

Lilli Gyldenkilde, Tanker ved et køkkenbord, 1999

Per Udsen, »Et farvel uden tak fra lægerne«, i D. Dandanell (red.) AC's 25 års jubilæum, AC 1996

N. Vinther Møller, »Den nye lægeoverenskomst«, Økonomi og Politik, 1982/4.